Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
L serija

2025/1179

2025 6 16

KOMISIJOS REKOMENDACIJA (ES) 2025/1179

2025 m. birželio 4 d.

dėl principo „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ pagrindinių aspektų

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį,

kadangi:

(1) dėl netvarios vandentvarkos praktikos, taršos ir didėjančio poreikio vandens kokybė ir kiekis, taip pat vandens ekosistemų būklė Sąjungoje nesikeičia į gerąją pusę taip sparčiai, kaip turėtų. Prie šios tendencijos stiprėjimo taip pat prisideda klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimas. Vandens išteklių ribotumas daro vis didesnį poveikį visuomenei ir ekonomikai. Atsižvelgiant į tai, efektyvesnis vandens tvarkymas tampa tiesiog būtinybe;

(2) Komisijos ataskaitoje Tarybai ir Europos Parlamentui ([1]), kurioje pristatoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB ([2]) ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/60/EB ([3]) įgyvendinimo pažanga, patvirtinta, kad dauguma valstybių narių vandens trūkumą laiko vis didesnį susirūpinimą keliančiu klausimu. Vandens trūkumas jaučiamas maždaug 34 proc. Sąjungos teritorijos ir su šiuo reiškiniu bent vieną sezoną per metus susiduria apie 40 proc. Sąjungos gyventojų ([4]). Vandens trūkumas atsiranda dėl vandens išteklių pereikvojimo ir klimato kaitos poveikio ([5]). Europos Parlamentas paragino imtis veiksmų šiais klausimais ([6]);

(3) nuo sausrų kasmet nukenčia vidutiniškai 4 proc. Sąjungos teritorijos. Pietų ir pietvakarių Europoje, jei temperatūra pakiltų 3 °C, upių debitas vasarą gali sumažėti iki 40 proc. Pastaraisiais dešimtmečiais sausrų Europoje padaugėjo ir jos tapo intensyvesnės. Pavyzdžiui, dėl 2022 m. ištikusios didelės sausros ir karščio reiškinių patirta maždaug 40 mlrd. EUR ekonominių nuostolių, iš kurių didžiausi užfiksuoti Italijoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje ([7]).

(4) manoma, kad dėl vykstančios klimato kaitos ši problema dar labiau paaštrės, nes sausros dažnėja ir jų poveikis didėja. Dėl bendro struktūrinio pereikvojimo ir padidėjusios ilgalaikių sausrų rizikos poveikio kyla pavojus apsirūpinimo vandeniu saugumui, geriamojo vandens tiekimui, žemės ūkio, vidaus vandenų laivybos bei turizmo sektoriams ir energijos tiekimui ([8]). Vandens trūkumas įvairiuose sektoriuose ir žemės ūkio gamybos nuostoliai dėl bendro karščio ir sausrų poveikio yra vieni iš pagrindinių klimato kaitos keliamų pavojų Europoje ([9]);

([1]) Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Vandens pagrindų direktyvos (2000/60/EB) ir Potvynių direktyvos (2007/60/EB) įgyvendinimo (Tretieji upių baseinų valdymo planai, antrieji potvynių rizikos valdymo planai), COM(2025) 2 *final*.

([2]) 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, (OL L 327, 2000 12 22, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj).

([3]) 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo (OL L 288, 2007 11 6, p. 27, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2007/60/oj).

([4]) Žr. EAA analizę „Vandens trūkumo padėtis Europoje“ (angl. *Water Scarcity Conditions in Europe*), kurią galima rasti čia. Daroma prielaida, kad tais atvejais, kai Vandens suvartojimo indeksas plius (WEI+) viršija 20 proc., esama vandens trūkumo.

([5]) EAA, „Vandens ištekliai Europoje“ (angl. *Water Resources Across Europe*), 2021 m., galima rasti čia.

([6]) 2025 m. gegužės 7 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Europos hidrologinio atsparumo strategijos (2024/2104(INI)).

([7]) Europos klimato rizikos vertinimas, EAA ataskaita Nr. 01/2024, p. 209 su tolesnėmis nuorodomis.

([8]) 2024 m. Europos klimato rizikos vertinimo 5 ir 11 skyriai, kuriuose taip pat pateikiama daugiau informacijos apie numatomą ilgalaikių sausrų (įskaitant megasausras) daugėjimą Europoje.

([9]) Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija, Šeštoji vertinimo ataskaita, https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/.

(5) 2000–2022 m. per metus paimamo gėlo vandens kiekis sumažėjo 19 proc. ([10]) (esama geografinių skirtumų), tačiau manoma, kad vienam gyventojui tenkantis paimamo gėlo vandens kiekis vėl didės. Taip yra todėl, kad: i) daroma nepakankama pažanga siekiant efektyviai tvarkyti vandenį sektoriuose, kuriuose jo suvartojama daugiausiai, pavyzdžiui, energetikos ir žemės ūkio, įskaitant bioenergiją; ii) pramonės ir skaitmeninei transformacijai reikia daugiau gėlo vandens ir iii) dėl netinkamo valdymo, taršos ir klimato kaitos vis labiau mažėja švaraus gėlo vandens prieinamumas socialiniais ir ekonominiais tikslais. Tai daro neigiamą poveikį gamtosauginiams debitams, būtiniems vandens ekosistemai apsaugoti, ir Sąjungos ekonomikos, kuriai švarus gėlas vanduo reikalingas ne mažiau nei švari energija, konkurencingumui;

(6) Europos Centrinio Banko vertinimu, euro zonoje kyla rizika, kad dėl vandens trūkumo ir karščio sukelto streso bus neapmokėta 60 % kredito, o dėl potvynių – iki 20 % kredito ([11]). Be to, didėjant su vandeniu siejamai su klimatu susijusiai rizikai gali padidėti draudimo spraga ([12]), o tai apsunkintų ekonomikos atsigavimą po su vandeniu susijusių incidentų, tokių kaip sausros ar potvyniai;

(7) kaip pripažįstama Švarios pramonės kurso komunikate ([13]), investicijos į efektyvų vandens tvarkymą padės pakankamai vandeniu aprūpinti pagrindinius ekonomikos sektorius, kurie yra itin svarbūs Sąjungos strateginiam savarankiškumui, todėl gali padėti didinti konkurencingumą. Išnaudojus vandens taupymo potencialą taip pat atsiras verslo galimybių, o vartotojai sutaupys lėšų. Plėtojant vandens technologijas, Sąjungos pramonė jau pirmauja pasaulyje;

(8) 2025 m. konkurencingumo kelrodyje ([14]) valstybės narės raginamos spręsti didėjančio vandens trūkumo problemą gerinant vandentvarkos praktiką ir infrastruktūrą, didinant vandens tvarkymo efektyvumą ir skatinant tausų vandens naudojimą. Bendrame komunikate dėl ES pasirengimo krizėms strategijos ([15]) pabrėžiama, kad reikia visoje Sąjungoje didinti galimybes naudotis tokiais ypatingos svarbos ištekliais kaip vanduo, pavyzdžiui, reagavimo į ekstremaliąsias situacijas ir nelaimes tikslais;

(9) vandens ir energijos išteklių tarpusavio priklausomybė yra vienas iš itin svarbių veiksnių užtikrinant Sąjungos vandens ir energetikos sistemų saugumą ir atsparumą;

(10) Sąjunga privalo imtis veiksmų efektyvaus vandens tvarkymo srityje remdamasi Europos ir tarptautinėmis taisyklėmis, pavyzdžiui, 1992 m. kovo 17 d. Helsinkyje pasirašyta Jungtinių Tautų tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija, 2015 m. gruodžio 12 d. Paryžiuje pasirašyto Paryžiaus susitarimo 7 straipsniu, Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1119 ([16]) 5 straipsniu, taip pat Europos Sąjungos įsipareigojimais pagal JT Veiksmų vandens srityje darbotvarkę ([17]). JT darnaus vystymosi tikslų 6.4 tikslu Šalys taip pat įpareigojamos dar iki 2030 m. visuose sektoriuose gerokai padidinti vandens naudojimo efektyvumą;

([10]) EAA (2024), „Vandens ėmimas Europoje pagal šaltinius ir ekonominius sektorius“ (angl. *Water abstraction by source and economic sector in Europe*), pateikiama adresu https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/water-abstraction-by-source-and.

([11]) Europos Centrinis Bankas, „Su klimatu susijusi rizika finansiniam stabilumui“ (angl. *Climate-related risks to financial stability*), B.2 diagrama.

([12]) Europos Centrinis Bankas, „Su klimatu susijusios rizikos draudimo apsaugos spraga“ (angl. *The Climate Insurance Protection Gap*), paremta EIOPA duomenimis, galima rasti čia.

([13]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švarios pramonės kursas. Bendros konkurencingumo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo veiksmų gairės“, COM(2025) 85 *final*.

([14]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES konkurencingumo kelrodis“, COM(2025) 30 *final*.

([15]) Bendras komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES pasirengimo krizėms strategijos, JOIN(2025) 130 *final*.

([16]) 2021 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999, (Europos klimato teisės aktas) (OL L 243, 2021 7 9, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj).

([17]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf.

(11) Europos žaliuoju kursu ([18]) pradėta įgyvendinti suderintą strategiją, kuria, reaguojant į su klimatu ir aplinka susijusius iššūkius, siekiama plėtoti vis neutralesnio poveikio klimatui, mažiau toksinių medžiagų išskiriančią ir efektyviau išteklius naudojančią bei konkurencingesnę ekonomiką, kurioje ekonomikos augimas būtų atsietas nuo išteklių vartojimo;

(12) Sąjungos prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje ([19]), Europos klimato rizikos vertinime ir Komunikate dėl su klimatu susijusios rizikos valdymo apžvelgiamas plataus masto su klimatu susijusios rizikos poveikis ir būtinybė imtis veiksmų, nes vykdoma politika ir taikomos priemonės atsilieka nuo klimato kaitos tempo. Viena iš sričių, kuriose reikia imtis veiksmų, yra vandens trūkumo ir sausrų problemos sprendimas. Pabrėžiama, kad siekiant atsparumo klimato kaitai, labai svarbu užtikrinti tvarų gėlo vandens prieinamumą;

(13) vandens trūkumas daro labai didelį poveikį jūrų ekosistemų būklei ir nuo jų priklausomų pakrančių ir salų bendruomenių socialinės ir ekonominės veiklos gyvybingumui. Todėl būtina integruotai ir efektyviai valdyti gėluosius ir jūrų vandenis;

(14) Žiedinės ekonomikos veiksmų plane ([20]) pateikiama darbotvarkė, kaip siekti, kad išteklių, įskaitant vandenį, suvartojimas neviršytų planetos išgalių ribų. Atsižvelgiant į šį tikslą, skatinimas saugiai pakartotinai naudoti vandenį įvairiuose sektoriuose gali padėti išnaudoti ekonominį regionų, kuriuose trūksta vandens, potencialą. Be to, tai gali sumažinti brangių infrastruktūros projektų, pavyzdžiui, naujų rezervuarų ar vandens gėlinimo įrenginių, poreikį, todėl ilgainiui būtų sutaupoma lėšų, padidėtų įmonių atsparumas vandens trūkumui ir sumažėtų veiklos rizika;

(15) pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2024/1781 ([21]), siekiant tobulinti įvairius aspektus, įskaitant vandens naudojimą ir vandens tvarkymo efektyvumą, galima nustatyti beveik visų kategorijų fizinių gaminių ekologinio projektavimo reikalavimus, kuriuos turi atitikti gaminiai. Tam tikri šios rekomendacijos elementai padės įgyvendinti šį reglamentą;

(16) šioje rekomendacijoje pateikiamos gairės dėl elementų, kurie nėra išsamiai aptarti Sąjungos vandens teisės aktuose: Europos Parlamento ir Tarybos direktyvose 2000/60/EB, (ES) 2020/2184 ([22]), (ES) 2024/3019 ([23]), (ES) 2024/1785 ([24]) ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2020/741 ([25]);

(17) siekiant skatinti efektyvų vandens tvarkymą, tikslinga nustatyti principus ir pateikti rekomendacijas, kuriais turėtų būti grindžiami būsimi Sąjungos ir valstybių narių veiksmai, kad priimant sprendimus būtų sistemingiau atsižvelgiama į galimybes taupyti vandenį ir kad visuose sektoriuose būtų užtikrintas atsakingesnis vandens naudojimas;

([18]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“, COM(2019) 640 *final*.

([19]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Klimato kaitai atsparios Europos kūrimas. Naujoji ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija“ (COM(2021) 82 *final*).

([20]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos“ (COM(2020) 98 *final*).

([21]) 2024 m. birželio 13 d Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1781, kuriuo nustatoma tvarių gaminių ekologinio projektavimo reikalavimų nustatymo sistema, iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2020/1828 ir Reglamentas (ES) 2023/1542 ir panaikinama Direktyva 2009/125/EB, (OL L, 2024/1781, 2024 6 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1781/oj).

([22]) 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/2184 dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (OL L 435, 2020 12 23, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2020/2184/oj).

([23]) 2024 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/3019 dėl komunalinių nuotekų valymo (OL L, 2024/3019, 2024 12 12, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/3019/oj).

([24]) 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1785, kuria iš dalies keičiamos Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) ir Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų, (OL L, 2024/1785, 2024 7 15, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1785/oj).

([25]) 2020 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/741 dėl pakartotinio vandens naudojimo minimaliųjų reikalavimų (OL L 177, 2020 6 5, p. 32, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/741/oj).

(18) principu „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ siekiama užtikrinti ilgalaikį vandens vartojimo tvarumą, atsižvelgiant į tai, kad natūralaus gėlo vandens ištekliai yra riboti ir dėl stiprėjančio visuotinio atšilimo toliau mažės. Vandens tvarkymo efektyvumo didinimo priemonės turėtų būti grindžiamos kaštų ir naudos analize, įskaitant išorinį poveikį ekonomikai, aplinkai ir visuomenei, kartu atsižvelgiant į subsidiarumo, proporcingumo, sąžiningumo ir teisingumo principus;

(19) siekiant paspartinti principo „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ taikymą ir skatinti plačiu mastu diegti efektyvaus vandens tvarkymo priemones, būtina nustatyti orientacinius tikslus. Dėl šios priežasties valstybės narės turėtų būti raginamos nustatyti savus vandens tvarkymo efektyvumo tikslus pagal savo nacionalines aplinkybes.

(20) įgyvendinant efektyvaus vandens tvarkymo principą turėtų būti kuo geriau naudojamasi naujomis technologijomis, pavyzdžiui, skaitmeniniais išmaniaisiais skaitikliais ir jutikliais, skirtais nuotėkiams, be kita ko, iš geriamojo vandens infrastruktūros, aptikti ir valdyti, kaip reikalaujama pagal Direktyvos (ES) 2020/2184 4 straipsnio 3 dalį;

(21) tais atvejais, kai vandens tvarkymo efektyvumo didinimo priemonės turi būti išdėstomos eilės tvarka atsižvelgiant į išteklių ribotumą, pirmenybė turėtų būti teikiama tiems sektoriams, kuriuose suvartojama daugiausia vandens, arba sektoriams, turintiems daugiausia galimybių taupyti vandenį, įvertinus kompromisus, ypač susijusius su strateginiais sektoriais, kartu laikantis vandens trūkumo problemos sprendimo priemonių hierarchijos. Šie sektoriai neišvengiamai skirsis priklausomai nuo upės baseino ir vandeningojo sluoksnio;

(22) efektyvaus vandens tvarkymo priemonės turėtų būti įtrauktos į upių baseinų valdymo planų priemonių programas. Tokios priemonės gali padėti taupyti vandenį ir pasiekti norimą pažangą hidrologinio atsparumo srityje tik jeigu jos bus taikomos laikantis visapusiško požiūrio. Papildomos valdymo priemonės ir ekonominių priemonių naudojimas gali padėti efektyviau tvarkyti vandenį ir taip užtikrinti geresnį ilgalaikį vandens balansą, išvengiant grįžtamojo poveikio. Efektyvaus vandens tvarkymo strategijos visada turėtų derėti su nacionalinėmis prisitaikymo prie klimato kaitos strategijomis,

REKOMENDUOJA:

Principas „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“

1. Valstybės narės raginamos priimant nacionalines priemones, turinčias įtakos vandentvarkai, taikyti principą „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius ir aplinkos aspektus.

2. Principas „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ reiškia, kad pirmiausia turi būti ne naudojami papildomi vandens ištekliai, o imamasi visų būtinų priemonių vandens poreikiui mažinti. Mažėjančia prioritetų tvarka pirmiausia turėtų būti mažinamas vartojimas, paskui – imamasi priemonių efektyvumui didinti, pakartotinai naudojamos nuotekos ir didinamas vandens tiekimas.

3. Atsižvelgiant į vandens taupymo potencialą, ES turėtų siekti iki 2030 m. vandens tvarkymo efektyvumą padidinti bent 10 proc. Valstybės narės raginamos nustatyti savus vandens tvarkymo efektyvumo tikslus pagal savo nacionalines aplinkybes. Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais, kad parengtų bendrą vandens tvarkymo efektyvumo tikslų metodiką, kurioje būtų atsižvelgiama į teritorinius ir kitokius šalių, regionų bei sektorių skirtumus.

Efektyvus vandens išteklių valdymas

4. Valstybėms narėms rekomenduojama taikyti priede išdėstytą vandentvarkos praktiką, kuri visų pirma turėtų būti grindžiama upės baseino vandens balansu ir patikimomis vandens poreikių aplinkosauginėms ir socialinėms bei ekonominėms reikmėms prognozėmis. Ši praktika taip pat turėtų remtis klimato kaitos poveikio ir pažeidžiamumo vertinimais, pagrįstais atitinkamais klimato kaitos scenarijais ir jų poveikiu civiliniam saugumui. Tokia praktika turėtų būti grindžiama veiksminga ir reguliaria vandens ėmimo kontrole, lengvai pritaikomomis leidimų išdavimo procedūromis, tvirta parama moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir visapusišku pažangių skaitmeninių priemonių naudojimu.

5. Valstybėms narėms rekomenduojama skatinti efektyvumą visais vandens tiekimo grandinės lygmenimis, t. y. kaupiant vandenį, jį tiekiant ir naudojant, kaip nurodyta priede, ir užtikrinti būtinas investicijas.

6. Valstybėms narėms rekomenduojama, kai įmanoma, visuose vandenį naudojančiuose sektoriuose, įskaitant žemės ūkio, energetikos, pramonės, prekybos, viešojo vandens tiekimo ir skaitmeninės ekonomikos sektorius, visais vandentvarkos planavimo ir leidimų išdavimo lygmenimis taikyti principą „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“.

Valdymas

7. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti tinkamą vandentvarkos valdymą, visų pirma garantuojant skaidrius, saugius, įtraukius, sąžiningus ir nuspėjamus vandens paskirstymo mechanizmus, suteikiant tikrumo dėl paskirstymo prioritetų įvairių kategorijų naudojimui trūkumo atveju, kartu apsaugant pažeidžiamų ir marginalizuotų grupių galimybes gauti įperkamo geriamojo vandens ir vandens sanitarijos reikmėms.

Mokymas ir informuotumo didinimas

8. Valstybėms narėms rekomenduojama investuoti į įgūdžius ir žmogiškuosius .išteklius, kad visais lygmenimis būtų užtikrinta veiksminga ir efektyvi vandentvarka.

9. Valstybėms narėms rekomenduojama imtis veiksmų siekiant didinti piliečių, vietos valdžios institucijų ir įmonių informuotumą apie principą „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“. Tokie veiksmai turėtų būti reguliariai kartojami.

Tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir tarptautinis aspektas

10. Valstybės narės turėtų užtikrinti visapusišką tarpvalstybinį bendradarbiavimą dėl kiekybinių vandentvarkos aspektų visuose upių baseinuose, be kita ko, pasitelkdamos Direktyvoje 2000/60/EB nustatytus mechanizmus ir atitinkamus tarptautinio bendradarbiavimo mechanizmus bei įstaigas.

11. Valstybėms narėms rekomenduojama principą „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ propaguoti ir tarptautiniu lygmeniu, pavyzdžiui, JT konferencijoje dėl vandens, UNEP, G7 ir G20 susitikimuose, EBPO, UNFCCC, UNCCD ir BĮK konferencijose, taip pat FAO, ir stiprinti bendradarbiavimą su finansų įstaigomis, pavyzdžiui, Europos investicijų banku, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku ir Pasaulio banku, taip pat su privačiuoju sektoriumi, kad būtų pritrauktos ilgalaikės investicijos į efektyvaus vandens tvarkymo iniciatyvas.

Priimta Briuselyje 2025 m. birželio 4 d.

Komisijos vardu
Jessika ROSWALL
Komisijos narė

PRIEDAS

Pagrindinė efektyvaus vandens tvarkymo praktika, skirta principo „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“ pagrindiniams aspektams įgyvendinti

1. **Geresnė išteklių kontrolė**

Remiantis esamomis gairėmis ([1]), išlaikyti tikslius naujausius vandens balansus ir į tokius vandens balansus atsižvelgti priimant planavimo sprendimus, turinčius įtakos vandens suvartojimui ir vandens taupymo priemonėms. Siekiant šio tikslo reikėtų apsvarstyti galimybę imtis šių veiksmų:

1) visuose kiekvieno upės baseino vandens telkiniuose nustatyti ir nuolat stebėti paimamo ir grąžinamo vandens kiekį bei vandens nuostolius ir skatinti naudoti skaitmenines iš telkinio paimamo ir į jį išleidžiamo vandens kiekio matavimo priemones. Vandens tiekėjai turėtų dažnai viešai skelbti dokumentus ir duomenis, susijusius su vandens balanso ir vandens kokybės pokyčiais;

2) viešojo vandens tiekimo sektoriuje turėtų būti užtikrinta, kad vandens suvartojimas būtų atskirai matuojamas kiekviename pastate, o daugiabučiuose namuose – kiekviename atskirame bute. Tais atvejais, kai reikia teikti duomenis tikruoju laiku, kad būtų galima papildomai didinti naudojimo efektyvumą ir užtikrinti investicijų atsiperkamumą, turėtų būti skatinama naudoti išmaniuosius skaitiklius;

3) visuose upių baseinuose nustatyti paviršinių vandens telkinių gamtosauginius debitus ([2]), atsižvelgiant ir į požeminių vandens telkinių poreikius, kad būtų žinoma, kiek daugiausia galima tvariai paimti vandens, nes tai yra būtina racionalaus ir efektyvaus vandens naudojimo sąlyga. Nustatant didžiausią galimą tvariai paimamo vandens kiekį taip pat turėtų būti atsižvelgiama į nevartojančių naudotojų poreikius ir atitinkamų teisės aktų reikalavimus. Dalyvauti tarpvalstybinio veiksmų koordinavimo veikloje siekiant nustatyti kelių valstybių teritorijomis tekančių upių gamtosauginius debitus, kad būtų išvengta konfliktų, kurie galėtų daryti neigiamą poveikį veiksmingam požiūriui į vandens vartojimą. Užtikrinti veiksmingą gamtosauginių debitų įgyvendinimą, sistemingai į juos atsižvelgiant leidimų imti vandenį išdavimo sąlygose;

4) remiantis esamomis gairėmis ([3]), tinkamai įvertinti sūraus vandens ir kitokių skysčių intruziją, taip pat su požeminiais vandens telkiniais susisiekiančių priklausomų sausumos ir susijusių vandens ekosistemų vandens poreikius. Atsakingai taikyti valdomo vandeningojo sluoksnio papildymo metodus ([4]), šiuo tikslu atliekant išsamų rizikos vertinimą;

5) užtikrinti, kad išduodant leidimus imti paviršinį ir požeminį vandenį būtų atsižvelgiama į klimato kaitos prognozes, į kurias įtraukiami neapibrėžtumo faktoriai, kad būtų galima numatyti būsimus vandens balanso pokyčius, ir reguliariai derinti leidimus imti vandenį, kad būtų išvengta pernelyg didelio vandens ėmimo ([5]). Užtikrinti pakankamą leidimų imti vandenį išdavimo sistemos lankstumą, kai tinkama, atsižvelgiant ir į didelius sezoninius svyravimus. Vengti pernelyg ilgo leidimų galiojimo laiko, kad būtų galima juos lanksčiai pritaikyti atsižvelgiant į vandens balanso pokyčius. Taikyti tinkamą vandens kainodarą, siekiant užtikrinti efektyvų vandens naudojimą. Nustatyti pakankamas atgrasomas sankcijas už neteisėtą, neregistruotą ar neleistiną vandens ėmimą ir išleidimą;

6) užtikrinti, kad į upių baseinų valdymo planus būtų įtraukiami vandens balansai ir juose būtų kiekybiškai įvertinta, kiek vandens suvartojama vykdant tam tikrą socialinę ir ekonominę veiklą, kad būtų galima lengviau planuoti efektyvumo priemones remiantis likusių galimybių taupyti vandenį įvertinimu. Į upių baseinų valdymo planus integruoti sausrų rizikos valdymo aspektus ir pasirengti ilgalaikių sausrų rizikai;

7) užtikrinti, kad padidinus vandens tvarkymo efektyvumą būtų suvartojama mažiau vandens ir taip padidėtų atsparumas. Šiuo tikslu:

— teikiant vandens paslaugas taikyti sąnaudų padengimo principą, kad visi vandens naudotojai ir vandens naudojimo sektoriai tinkamai prisidėtų prie vandens paslaugų sąnaudų padengimo;

([1]) Žr. Vandens pagrindų direktyvos Bendros įgyvendinimo strategijos gaires Nr. 34 dėl vandens balansų, kurias galima rasti čia.
([2]) Žr. Bendras įgyvendinimo strategijos gaires Nr. 31 dėl gamtosauginių debitų, kurias galima rasti čia.
([3]) Žr. Bendras įgyvendinimo strategijos gaires Nr. 18 dėl požeminio vandens būklės ir tendencijų vertinimo, kurias galima rasti čia.
([4]) Žr. Bendras įgyvendinimo strategijos gaires Nr. 39 dėl valdomo vandeningojo sluoksnio papildymo, kurias galima rasti čia.
([5]) Žr. Bendras įgyvendinimo strategijos gaires Nr. 24 dėl upių baseinų valdymo ir klimato kaitos, kurias galima rasti čia.

— užtikrinti, kad įgyvendinant vandens kainų politiką būtų tinkamai skatinama efektyviau naudoti vandens išteklius, remiantis ekonomine analize, kaip reikalaujama pagal Direktyvos 2000/60/EB III priedą ([6]);

— geriau ir platesniu mastu taikyti principą „teršėjas moka“ ir atsargumo principą, panaikinant žalingas aplinkosaugos subsidijas ir visiems vandens naudotojams užtikrinant prieinamus, teisingus ir sąžiningus kainodaros mechanizmus.

To siekdamos valstybės narės gali atsižvelgti į sąnaudų padengimo socialinį ir ekonominį poveikį ir poveikį aplinkai, taip pat į paveikto regiono ar regionų geografines ir klimato sąlygas.

Užtikrinti visišką vandens kainų politikos skaidrumą, ypač kiek tai sietina su tarifų dydžiu, lėšų naudojimu ir priemonėmis, kurių imamasi vandens ištekliams išsaugoti. Kaip geroji praktika, tai turėtų būti taikoma ne tik geriamojo vandens ir miesto nuotekų valymo, bet ir kituose sektoriuose.

2. **Vandens tiekimo efektyvumas**

Stiprinti vandens nuotėkių valdymą, nes tai yra viena iš esminių vandens tiekimo sistemų operacijų valdymo dalių, ir pirmenybę teikti investicijoms, kuriomis siekiama greitai šalinti nuotėkius, daugiausia dėmesio skiriant toms tiekimo sritims, kuriose to labiausiai reikia, ir naudojantis visomis esamomis Sąjungos finansavimo galimybėmis ir priemonėmis.

3. **Vandens kaupimo efektyvumas**

a) Pirmenybę teikti natūralioms dirvožemyje, miškuose, požeminiame vandenyje ir šlapynėse esančioms vandens sulaikymo priemonėms ([7]), dėl kurių išgaruoja mažiau vandens, palyginti su vandens kaupimu antžeminiuose dirbtiniuose rezervuaruose.

b) Reguliariai prižiūrėti dirbtinius rezervuarus, be kita ko, skiriant lėšų periodiniam nuosėdų šalinimui ir nuotėkių prevencijai.

c) Optimizuoti miestų vandentvarką pasitelkiant tokią praktiką kaip lietaus vandens surinkimas ir kitas natūralaus vandens sulaikymo formas bei sparčiau diegti paviršinių nuotekų išlajų prevencijos priemones ([8]).

4. **Naudojimo efektyvumas**

a) Skatinti diegti geriausias turimas technologijas, praktiką ir paslaugas, kad būtų užtikrintas efektyvus vandens naudojimas visuose sektoriuose, be kita ko, propaguojant žiediškumą.

b) Skatinti pakartotinai naudoti nuotekas ne tik drėkinimo srityje, bet ir pramonės, energetikos ir viešojo vandens tiekimo sektoriuose, kartu užtikrinant rizikos žmonių sveikatai prevenciją ir atsižvelgiant į sumažėjusių grįžtamųjų srautų upės baseine poveikį aplinkai.

5. **Geras valdymas**

a) Sukurti skaidrias vandens paskirstymo schemas, pagal kurias būtų numatytas įtraukus valdymo mechanizmas, siekiant užtikrinti nuspėjamumą atitinkamiems vandens naudotojams, įskaitant nevartojančius naudotojus, kartu skatinant tvarumą, sąžiningumą ir pagarbą žmogaus teisėms. Kuriant vandens paskirstymo mechanizmus, reikėtų atsižvelgti į sektorių ir regionų galimybes taupyti vandenį.

b) Parengti arba toliau vykdyti specialią socialinę politiką, kuri būtų naudinga mažas pajamas gaunantiems vandens naudotojams ir (arba) pažeidžiamiems / marginalizuotiems asmenims, kad visi galėtų gauti vandens ir naudotis sanitarijos paslaugomis, kaip reikalaujama pagal Direktyvą (ES) 2020/2184 ir Direktyvą (ES) 2024/3019.

([6]) Bendros įgyvendinimo strategijos gairės Nr. 1 dėl ekonomikos ir aplinkos, kurias galima rasti čia.

([7]) Žr., pavyzdžiui, *A Guide to support the selection, design and implementation of natural water retention measures in Europe, Capturing the multiple benefits of nature-based solutions* (liet. „Vadovas, kaip atrinkti, kurti ir įgyvendinti natūralias vandens sulaikymo priemones Europoje siekiant išnaudoti įvairią gamtos procesais pagrįstų sprendimų teikiamą naudą“), kurį galima rasti čia, Bendros įgyvendinimo strategijos techninę ataskaitą Nr. 82 *Natural Water Retention Measures* (liet. „Natūralios vandens sulaikymo priemonės“), kurią galima rasti čia, ir Jungtinio tyrimų centro ataskaitą *Nature-based solutions for agricultural water management* (liet. „Gamtos procesais pagrįsti žemės ūkio vandentvarkos sprendimai“), kurią galima rasti čia.

([8]) Pagal Direktyvos (ES) 2024/3019 5 straipsnį.

6. **Mokymas ir informuotumo didinimas**

a) Gerinti vandentvarkos institucijų ir institucijų, atsakingų už vandenį naudojančius sektorius, įgūdžius ir joms rengti mokymus, siekiant padėti taikyti principą „svarbiausia – vandens vartojimo efektyvumas“, kad būtų skatinama mažinti vandens suvartojimą.

b) Remti mokslinius tyrimus ir inovacijas, gerinti įgūdžius ir gilinti žinias, susijusius su visais efektyvios vandentvarkos aspektais vandenį naudojančiuose sektoriuose. Didinti vartotojų informuotumą apie tai, kaip svarbu taupyti vandenį, kartu sudarant jiems sąlygas elgtis tvariau, atsižvelgiant į vietos sąlygas. Tai taip pat apima skaidrumo vartotojams ir piliečiams užtikrinimą vandens vartojimo ir vandentvarkos srityse pagal Direktyvos (ES) 2020/2184 17 straipsnį ir Direktyvos (ES) 2024/3019 24 straipsnį.

c) Skatinti geresnį vartotojų informavimą ir didinti jų informuotumą apie vartojimo gaminių ir paslaugų vandens naudojimo rodiklį naudojantis tokiomis priemonėmis kaip ES ekologinis ženklas ir skaitmeninis gaminio pasas, kaip numatyta Reglamente (ES) 2024/1781.

7. **Tarptautinis aspektas**

a) Kai aktualu, planuojant teikti techninę ir finansinę paramą šalims partnerėms atsižvelgti į šios rekomendacijos principus ir tikslus.

b) Stiprinti bendradarbiavimą su finansų įstaigomis, pavyzdžiui, Europos investicijų banku, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku ir Pasaulio banku, taip pat su privačiuoju sektoriumi, kad būtų pritrauktos ilgalaikės investicijos į efektyvaus vandens tvarkymo iniciatyvas, laikantis ES strategijos „Global Gateway“ ([9]) tikslų.

c) Dalytis geriausia praktika įgyvendinant šios rekomendacijos principus ir tikslus ir palaikant tarptautinį bendradarbiavimą propaguoti hidrologinį atsparumą ir vandens tvarkymo efektyvumą.

([9]) Bendras komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Strategija „Global Gateway“, JOIN(2021) 30 *final*.